

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 35. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540297721632/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

ham i Øynene, og naturligt nok meer og meer bestyrkede hans Fordom, og hans Mis-Fornøielse med Verden. Dog, det som man her ved maae undres over, er at han sjelden eller aldrig tog sin Tilflugt til de saakaldede Pietister, hvoraf det dog dengang var nok – Men han havde, siden han kom fra Vaysen-Huuset i Halle, yttred en Koldsindighed imod disse got Folk, der næsten syntes at nærme sig til Foragt og Afskye. – Vel fandtes dengang, som nu, hist og her mange brave Professorer, duelige Studenter, sande Christne og overalt gode Mennsker, men han kunde nu engang for alle ikke see dem, uden naar de havde en ufordeclagrig Side; og da saae han dem allene derfra.

At ham jo i det øvrige maatte møde mange Gjenvordigheder og ulykkelige Hændelser, paa sin Reyse, kan ingen tvivle paa, som kjender noget til Herr Panthakak, og til den menneskelige Natur. De kunde ret siges, at søge ham, eller rimeligere han at søge dem. – At opregne dem alle vilde være et herculisk og et kjædsommeligt Arbejde. Nogle af de betydeligste kan vi dog ikke forbigaae

I et Verts-Haus imellem Hirschfeld og Francfurt, hvor han en Aften blev nødt til at legge sig ind; blev blant andet stærkt talt om en Røver-Bande, som skulde opholde sig der i Naboe-Lauget, og allerede have plyndret mange, myrdet nogle – Den gode Panthakak, der altid var beredvillig til at troe det verste, kunde ikke dolge sin Frygt – Han sagde Selskabet i Fortroelighed, at han havde en Deel Penge hos sig, som han ikke vel kunde undvære, men som Røverne dog gjerne maatte tage, naar de kun vilde lade ham slippe levende til Francfurt am Mayn. Alle de tilstedeværende, forsikkrede ham forgjæves, at han som reyste om Dagen, paa en slagen Lande-Vey, hvor nogle hundrede bestandig foer frem og tilbage, kunde ikke løbe nogen Fare, helst da Bønderne allerede havde begyndt at arbeide paa Marken – Hvem veed sagde han, om ikke just disse reysende – disse Bønder – – – Et ungt Menniske, som sad i Kakkelovns-Krogen, og som hidindtil havde taugt, gav ham Ret, og syntes at yttre samme Mistanke – Hvad er vel disse Gautyve andet, sagde han, end forarmede eller liderlige Bønder? – Nogle aftakkede Soldater, og andet Pak, kan der vel være imellem, jeg vil og gjerne tilstaae, at mange noksaapragtig equiperede Herrer, som man skulde ansee for reysende Græver og for de skikkeligste Mennsker, ikke er et Haar bedre; men i Lands-Byerne i sær i Skov-Huusene har de dog deres Tilhold, og de forstaae sig i Almindelighed paa et Haar med Bønderne – Imidlertid, blev han ved,

har De got min Herre – De har en god Hest, og kan maaskee ride fra dem, naar De kan tage sig i Agt at ingen uformodentlig overrumpler Dem – Men jeg – endskjønt jeg ventelig ikke har saameget hos mig, som De, kan jeg dog mindre undvære det – og jeg gaaer – Fælder Deres Vey maaskee og til Francfurt, spurgte Panthakak, og da Svaret blev Ja, fik han med et meer Mod – Han havde et Indfald, der syntes ham saameget lykkeligere, som det baade stemte overens med hans gode Hjerter, og med hans Frygtsomhed – Tregange havde han det allerede paa Munden, og ligesaait faldt det ham ind, om han intet vovede derved. – Han vidste at heele Verden var ond – Han vidste endelig og, at der var Grader i Ondskab; og at en Røvere var ulige verre end en fegtende Haand-Værks Burs, hvorfor han ansaae denne – Men hvem vidste, om han ikke tog Feyl, og om ikke just denne var en af de værste – Thi, sagde han kan Satan forstille sig saaledes, at han seer ud, som en af Lysets Engle; saa kan en Gautyv sagte ligne en reysende Haand-Værks-Burs – I disse Betragtninger fordybet raadforte han sig saa nøye med den Fremmedes Physiognomie, som om han vilde have skildret ham – Det unge Menneske syntes ikke, at mærke det, men blev koldsindig ved at fortælle Selskabet en Deel af sine Omstændigheder, blant andet, at han var en Smedker-Svend af Profession, at han var barnfod i Sachsenhausen, og at han nu vandrede hjem, for at besøge en gammel Farbroder, en ærlig Kræmmer, som han navngav. Min Farbroder, blev han ved, er, som ventelig nok er nogle af de gode Herrer bekjendt, ugift og en formuende Mand. – Jeg er hans eneste Arving – Jeg kunde følgelig gjerne lade mit Haandverk ligge – Men jeg har altid anseet Ledig-Gang for et Himmelraabende Tyverie – Det Brød, som man har fortjent ærlig, smager best, og der er meest Velsignelse ved. – Jeg har derfor, siden jeg kunde føre en Høvl aldrig kundet overtale mig til at tage imod en Skilling af min Gamle; og jeg kan ikke endnu, forend det behager Himlen, at kalde ham, hvilket den lade vare længe – Naar det skeer, vil jeg sætte mig ned i min Føde-Bye, i Sachsenhausen, leve af det jeg har lært, og gjøre got med det øvrige. – Alle var enige i at rose saa god en Tænkemaade – Især rørte den Herr Panthakak; og da der endog var dem i Selskabet, som vilde kjende det unge Menneskes Farbroder, den ærlige Kræmmer Batze, saa opklaredes hans Ansigt fuldkommen – Han lod al Mistanke fare, og tilbød uden Omstændigheder denne fromme Burs halv Lod i sin Hest, saaledes at de vilde skiftes til

at ride, ifald han vilde unde ham sit Selskab; hvilket den unge Herr Batze, efter de fornødne Undskyldninger, tog imod med Taknemmelighed, i Betragtning af den Frygt, som han ikke kunde negte, at han bar for at reyse ene. Den halve Deel af Natten tilbragte disse nye Venner ved et Glas Vin, den anden halve Deel sov de – Men ved Dagbrækningen vækkede allerede den unge Batze sin Compagnon, erindrende ham om, at det var Tid ifald de vilde naae Francfurth. – De begyndte da deres Vandrskab, og under veys, foreslog Snedker-Svenden Herr Panthakak, om han ikke vilde tage til takke med den gamle Herr Batzes Huus i Sachsen-Hausen, da han havde Rum nok, og Francfurth dog kun var skilt ved en Broe fra denne Bye; hvilket han imodtog med billig Taksigelse. – Imidlertid var de kommet ind i en temmelig tyk Skov, hvor Snedker-Svenden, hvis Tour det just var at gaae, havde det Vanheld, at snuble og saaledes at forvride sit ene Been, at han ikke kunde gaae et Trin meer. Han klagede ynkelig, og ønskede kun at naae det nærmeste Værts-Huus. Panthakak betænkte sig ikke længe, hvad han skulde gjøre. At springe af Hesten og hjælpe sin Ven derpaa var et Øyeblikks Sag. – Men hvormeget undrede han sig ikke, da den fromme Burs trakke en Pistol op af Lommen, og begjerte, at han i unufligste Hast vilde levere ham sin Guld-Børs. – Jeg burde, sagde han med en høy Latter, da han havde faaet denne, af den forsteenede Panthakak, jeg burde efter mit HaandsVærk Regler kende Dem reent nogen af, min Herre, men da dette er mit Prove-Strykke, og jeg folgelig seer meer paa Ære end paa fordeel, vil jeg være fornøyet, med Deres Penge, Deres Vad-Sæk og Deres Hest. – Jeg seer at De undrer Dem over min besynderlige Ædelmodighed, men De gjorde mig og i Gaar en større Tjeneste end De veed – Jeg var ret forlegen, for at udrette noget, hvorved jeg kunde blive kjendt for gyldig af mine tappre Med-Brodre – Jeg er ung endnu, og ikke just med de Dristigste – Uagtet den Fristelse, som De førte mig i, med at tale om Deres mange Penge, var mit Valg derfor aldrig faldet paa Dem, der seer ud til at være to gange saa stærk som jeg, og desuden havde en god Hest, om De ikke havde ytret saa besynderlig og saa latterlig en Frygt; og jeg stod endnu i Beraad om det ikke var bedre, at jeg lod mit nye HaandVærk fære og blev en ærlig Snedker-Svend, indtil jeg kunde læse af Deres Øyne, at De mistænkte mig, for at være en Skjelm. Dette opirrede mig, jeg fattede min Beslutning, og – – – Her lod nogle stemmer af reysende sig høre imellem Træerne, og

den nye Ryttere, der ikke holdt det for raadeligt at oppøbie dem, fik ikke sagt meer, end at han bad paa det kjerligste at hilse sin gamle Farbroder, den ærlige Kræmmer Batze i Sachsen-Hausen, hvorpaa han sprenge tvert ind i Skoven, og forsvandt i faae Øyeblik af Herr Panthakaks Øyne, der endnu ikke havde lukt Munden i, efter at han havde lukt den op førstegang. –

»Forbandede Verden, raabte han endelig, og kastede Hat og Paryk paa Jorden, forbandede Verden! – saa ond, saa falsk, havde jeg dog aldrig forestillet mig, at du var! – Ulyksalige Mennisker, som ikke kan gjøre et Trin, uden at træde paa giftige Slinger eller i en Løve-Kuule, eller i en Af-Grund! – Han var for opbragt, til at betænke, at af tyve Reysende, som var samlede i det omtalte Verts-Huus mueligt ja endog rimeligt de nitten, fortsatte deres Vey uden mindste Anstød. Havde han været koldsindig nok til at lade dette falde sig ind, og at overveye det, skulde han ventelig være blevet saa nysgjerrig, at vilde vide, hvorfor han just skulde være den, som Ulykken skulde træffe – Om han maaskee selv havde nogen Skyld deri. – Han skulde ved nøyere Eftertanke have gjort en Opdagelse, som, ifald han havde anvendt den for Eftertiden, han ikke havde betalt for dyrt, endskjønt han betalte den got. – At nemlig den, som engang er ulykkelig nok til at være mistænkelig, aldrig kan være mistænkelig nok. – Den ynkverdige Svagthed, eller Vane, at have alle mistænkte, er uden al Tvivl ligesaa farlig, som en uindskrænket Aabenhjertighed. Denne gjør os næsten, reent værgeløse imod Falskhed; men hiin opirrer den retskaffne selv; den nedbryder en af den Dydiges sikkerste Forskandsninger imod den lastefuldes Fornærmelser – Det Ønske, meene vi, der er saa naturligt, hos alle Mennisker, at vilde passere for gode. – Den gjør meer, den modner ofte Sæden til Lasterne, der uden den maaskee vilde have lagt i mange Aar skjult og ufrugtbar i Menniskets Hjerter – Den forfører ved Hændelser den nedrige, men tillige feige og uvirkomme, ved at vise ham, hvad han kan gjøre, og den bringer den uvittige paa Indfald, som han ellers aldrig skulde have havt. Hvor mange har ikke denne Mistænke-Syge allene at takke for, at de daglig bestjøles af deres Tjeneste-Folk? – og hvormange har den allene gjort til Hanreyer? – Det synes i disse og flere Henseende selv at være farligere, at mistænke alle uden Forskjæl, end at være aabenhjerted imod alle. – At begge Deele indskrænkede af Fornuften til rette Tid og Sted, har deres store Nytte, det har vi vel ikke nodig at erindre; og at